

POAL TOT POAL (NEDERLANDS)

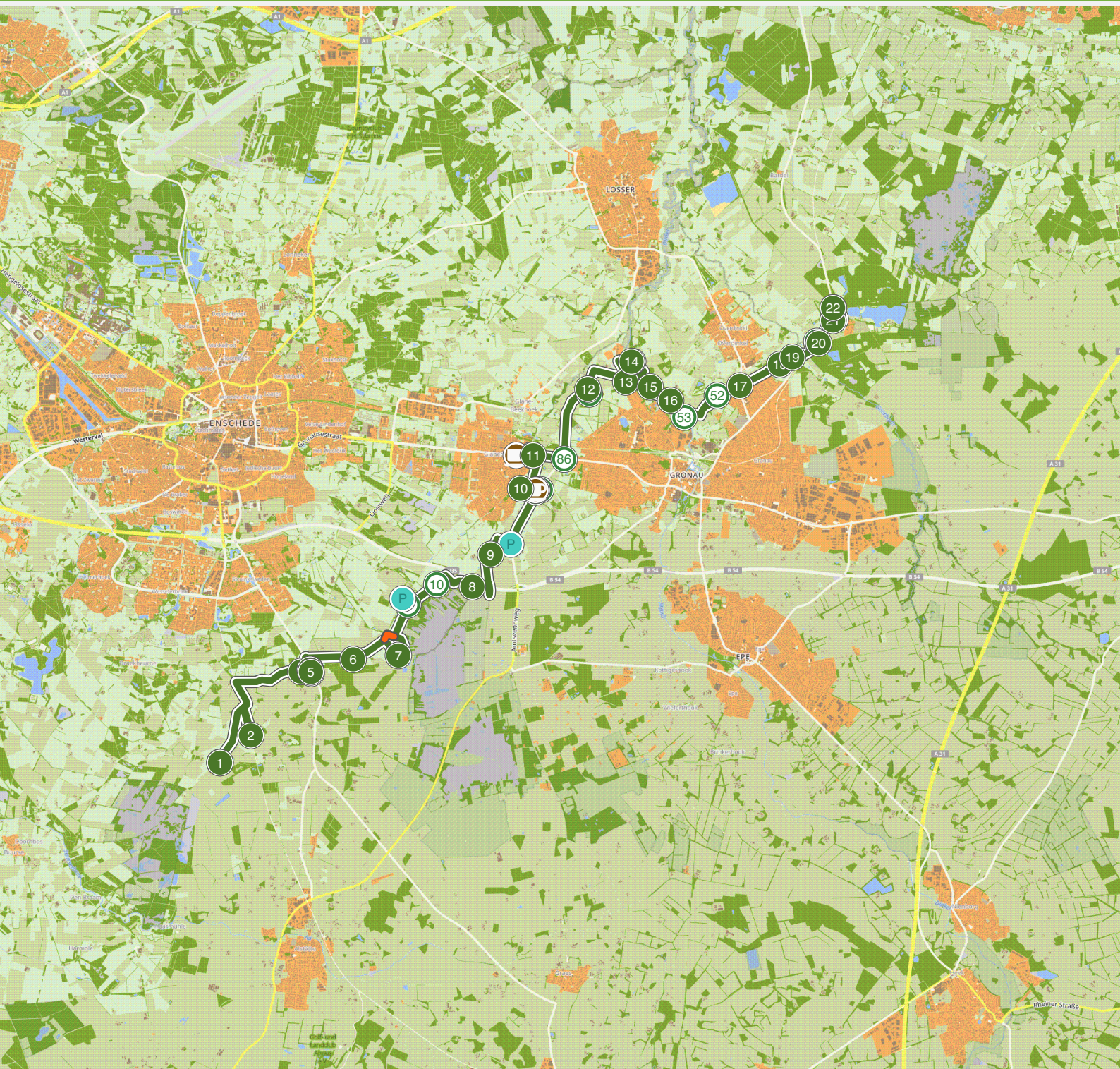
ROUTE 25 km

Grensstenen vertellen vaak een mooi verhaal. Over het gebied waar ze staan, over de mensen die ze scheidden of verbonden. De fietsroute 'Poal tot Poal' voert langs een groot aantal van deze stenen op de grens tussen Enschede en Münsterland. Met onderweg informatie over de geschiedenis van de grens.

Route gemaakt door vrijwilligers van de Loakstenencommissie (St. Historische Sociëteit Enschede-Lonneker) en Heimatverein Alstätte.

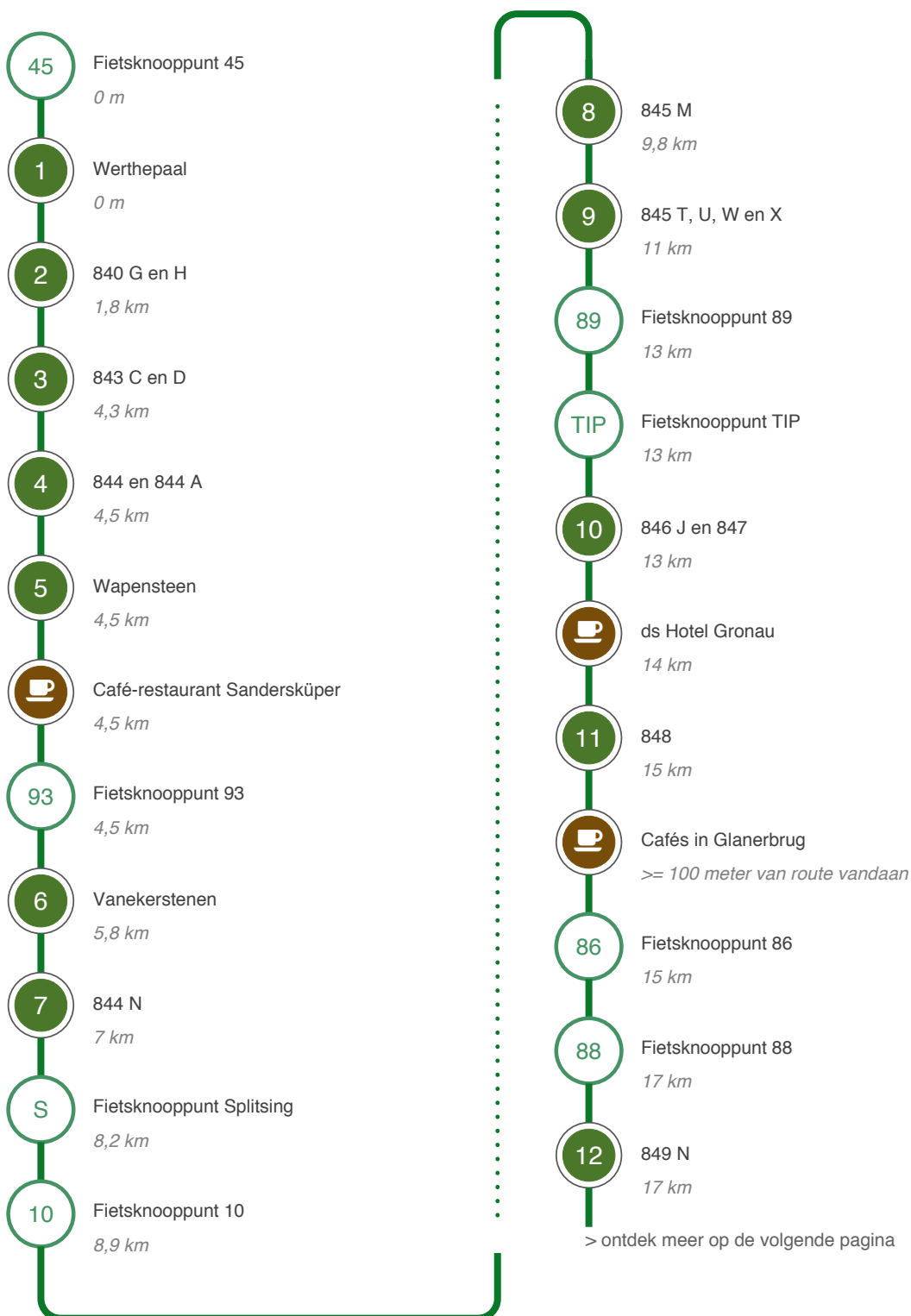
Poal tot Poal (Nederlands)

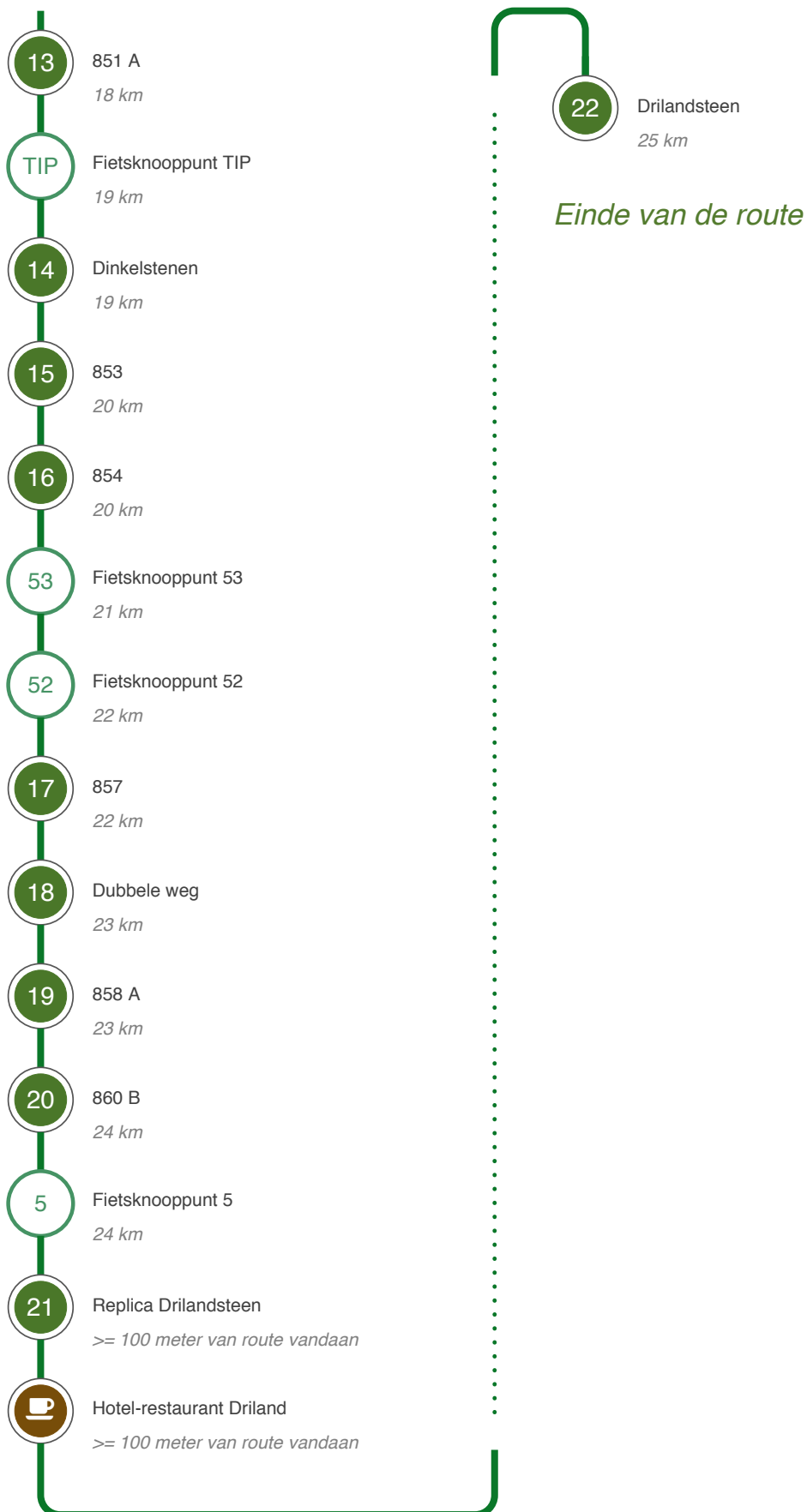
Poal tot Poal (Nederlands)

Hoe kom ik bij het startpunt?

Startpunt is Twistveenweg/Weustinkhoekweg. Hier kunt u met de auto komen en parkeren. Eindpunt is vlak bij Hotel Driland waar u ook kunt parkeren en de route eventueel in omgekeerde volgorde kunt fietsen.

Vervolg route

Poal tot Poal (Nederlands)

25 km

1

Werthepaal

840 D, Werthepaal

Voor u staat de Werthepaal, een grenssteen met twee functies. Ten eerste is het een markesteen en ten tweede een rijksgrenssteen. Dit is een viermarkenstein staande op de grens van de Esmarke, Buursermarke, Usselermarke en Alstätte (33.34.43.00).

Tevens staat deze paal op de rijksgrens als grenssteen 840 D. Hij is geplaatst in 1743.

Bij de hernummering van de grensstenen in 1818 is deze markesteen eigenlijk per vergissing opgewaardeerd tot rijksgrenssteen.

2

840 G en H

Grensconflicten

U staat hier voor grenssteen 840 H. Ongeveer 50 meter naar rechts staat grenssteen 840 G. Tussen 1770 en 1780 was er vaak strijd tussen bewoners van beide zijden van de grens om rechten betreffende turfsteken en het weiden van vee. Daarom zijn er in die periode veel grensstenen geplaatst.

Materiaal grensstenen

De grensstenen werden van oudsher gemaakt van Bentheimer zandsteen. Men koos voor dit materiaal omdat er in de nabije omgeving, in Gildehaus en Bentheim, steengroeves aanwezig waren.

Een andere reden was het vermogen van zandsteen om uit te zetten bij hoge vochtigheid en te krimpen bij droogte. Dus net zo als een spons. Zandsteen is namelijk ontstaan uit sedimentmateriaal, kleine schelpjes en skeletjes van zeedieren, op de voormalige zeebodem.

843 C en D

Cijfers en letters

U staat nu voor grenssteen 843 D, ongeveer 100 meter naar links staat 843 C. Deze steen heeft twee grenspaalnummeringen (1792 en 1818). Ziet u de beide nummers op deze steen?

Het ingegraveerde nummer 41 is uit het jaar 1792 (achterkant), het andere nummer 843 uit 1818 toen de grenzen na het Wener Congres opnieuw ingemeten zijn.

Bijzonder aan deze steen is dat aan de ene kant de letter O staat, van Overijssel, en aan de andere kant de letter M, van Munster. Alleen staat de steen precies verkeerd om: de O staat nu aan de Duitse kant en de M aan de Nederlandse.

Grenstraktaten

Hoe loopt een grens? Waar werden grensstenen neergezet? In de loop der eeuwen hebben verscheidene landen afspraken gemaakt over het exacte verloop van een grens; dit zijn de zogenaamde grensverdragen. Hoekpunten en lange tussenstukken werden met grensstenen gemarkeerd.

Elke keer als er weer heibel of onduidelijkheid was over het daadwerkelijke verloop werden er nieuwe stenen geplaatst. Deze locaties werden dan precies beschreven in zo'n grenstraktaat.

844 en 844 A

844, Knalhütte

Aan de ene kant van de weg staat grenssteen 844 en aan de andere kant 844 A. Dit is de voormalige grensovergang Knalhütte. Ooit ingesteld als doorgang van steenkolenaanvoer voor de textielfabrieken in Enschede en omstreken.

De naam is waarschijnlijk afkomstig van een nabijgelegen boerderij met de bijnaam "Knall".

Dezelfde taal

Vroeger sprak men in Twente, de Achterhoek en het Duitse grensgebied dezelfde taal: het Nedersaksisch. Pas vanaf 1815 geldt hier het standaard Nederlands en Hoogduits.

5

Wapenstein

Wapenstein

In de tuin van café-restaurant Sandersküper staat de oude grenssteen nr. 46. Deze steen is fraai bewerkt, met de wapens van Overijssel (een rechtopstaande leeuw met de rivier IJssel eroverheen) en het bisdom Münster (de kroon van de bisschop).

Deze steen is jarenlang zoek geweest, maar door een gelukkig toeval weer beschikbaar gekomen. Op de oorspronkelijke plaats was

echter al een modernere grenssteen geplaatst, zodat deze steen een ereplaats kon krijgen op een plaats waar veel mensen hem kunnen zien.

Café-restaurant Sandersküper

<http://www.sanderskueper.de/> (Sandersküper)

6

Vanekerstenen

Vanekerstenen

Dit zijn de Vanekerstenen. Boer Vaneker van het voormalig nabijgelegen erve groef deze grensstenen in 1885 uit om ze als fundament voor een bakoven (klein gebouwtje) te gebruiken. Slim, maar niet toegestaan! Op hun oorspronkelijke plek staan nu 'nieuwe stenen'.

844 N

Obeliskvorm

Grenssteen 844 N staat ongeveer 30 meter naar het zuidoosten, vlak bij de dam in het beekje. In de 19e en 20e eeuw waren grensstenen vaak gevormd als een Egyptische obelisk. Een teken van macht. Dit was een vorm die heerschappij over de vier windrichtingen uitbeeldde.

Overigens zijn de verschillende vormen die men heden ten dage ziet een gevolg van de verschillende plaatsingsmomenten in loop der tijd.

Aamsveen

Veengebieden zijn ontstaan uit moerassen. Deze vormden vroeger hindernissen in het landschap en hadden daardoor veel nut als natuurlijke grenzen. Tegenwoordig zijn dit veelal prachtige natuurgebieden.

Retentiegebied

Momenteel is een deel van dit gebied in gebruik als retentiegebied. De grensstenen 844 O en 844 P staan daar midden in en daardoor niet meer toegankelijk.

845 M

Geheimzinnige veenfiguren

Vroeger dwaalden er geheimzinnige figuren in het Aamsveen rond, zo geloofde men. In nevel gehulde jeneverbesstruiken zag men bijvoorbeeld voor in het wit geklede vrouwen aan, de zogenoemde witte wieven.

845 T, U, W en X

Tussen beide wereldoorlogen

U staat hier voor grenssteen 845 U. In de bocht (circa 50 meter naar links) staat de kleine 845 T. Op het lange rechte stuk (circa 80 meter naar rechts) staat 845 W. In de bocht (circa 20 meter naar rechts) staat 845 X in het weiland.

Tijdens het interbellum was er een regelmatige uitwisseling van cultuur en wetenschap tussen de twee landen. De grensovergangen stonden wagenwijd open.

Middeleeuwen

De grens is ontstaan in de middeleeuwen om het gebied van bisdommen Utrecht en Münster aan te geven. Slagbomen en douane verschenen pas na de tijd van Napoleon (1815).

846 J en 847

Grenspunt in de beek

Hier loopt de grens precies door het midden van de Flörbach, die uitkomt in de Glanerbeek. Gebruik was om als de grens door een beek gevormd werd, dit aan te geven met twee stenen. Het grenspunt ligt dan precies tussen die beide stenen. Dit omdat een rivierloop nogal eens uit zichzelf wijzigt.

Beide stenen met nummer 846 J staan in het struikgewas, ter weerszijden van het houten bruggetje. Aan de overkant van de Glanerbeek staat de moderne grenspaal 847 (aan de busbaan).

ds Hotel Gronau

Duits hotel-restaurant met café en terras (Biergarten)..

<http://www.ds-hotel.de/gronau>

Grens van Vaals tot Dollard

De Duits-Nederlandse grens loopt van de Dollard in de provincie Groningen tot aan Vaals in Limburg. Bij Vaals bevindt zich grenssteen nummer 193. Grenssteen 1 staat aan de Frans-Luxemburgse grens bij Schengen.

Ook hier staan twee stenen, ter weerszijden van de Glanerbeek. Op deze brug was tot aan 4 juni 1985 een drukbezochte grensovergang. Op die datum werd het Verdrag van Schengen van kracht.

Grenscontroles werden afgeschaft, vrij verkeer van goederen, personen en diensten was vanaf toen toegestaan binnen de aangesloten landen.

Loakgang

In het jaar 1852 kwamen Duitsland en Nederland overeen om elk jaar, begin mei, een inspectietocht langs de grens te houden, een zgn. 'loakgang'. Loak is Twents voor grens. Om begrijpelijke redenen raakte dit gebruik later naar de achtergrond.

Modern grensonderhoud

Op 30 oktober 1980 werd een nieuwe overeenkomst gesloten tussen beide landen over het onderhoud van de gemeenschappelijke grens. Volgens art. 5 van dit verdrag controleert elk land om de drie jaar de grensmarkeringen. Gebreken moeten dan door de kadasterinstellingen verholpen worden.

Nederland was het eerst aan de beurt in 1980. Duitsland nam het onderhoud op 1 januari 1983 over. Zo'n cyclus ziet er ongeveer als volgt uit. In het eerste jaar vindt de overdracht van gegevens, beoordelingen en uitgevoerde werkzaamheden plaats.

In het tweede cyclusjaar volgt de inspectie van de grensstenen. In het derde jaar worden dan reparaties, vervangingen en verdere veranderingen uitgevoerd.

Cafés in Glanerbrug

In Glanerbrug zijn verschillende cafés.

12

849 N

Vlak na WO II

Vanaf 1945 tot 1949 richtten de geallieerden aan de Duitse kant een soort niemandsland in. Hier werd regelmatig door de Nederlanders geplunderd. Vooral dakpannen waren erg geliefd omdat deze aan de Nederlandse kant door meerdere bombardementen veelal gesneuveld waren.

13

851 A

Grens dwars door woonhuis

De grens loopt hier midden door het woonhuis aan de overkant van de straat.

In periodes waarin er mond-en-klauwzeer heerste, mocht de hier wonende familie tijdens de maaltijden geen vleeswaren en zuivel, zoals ham en kaas, over de eettafel aan elkaar doorgeven. Die stond namelijk precies op de grens en deze artikelen mochten in zo'n periode niet in- of

uitgevoerd worden.

Steen verplaatst

Deze grenssteen stond vroeger bij boerderij Ter Huurne aan de grensovergang bij Buurse (te zien aan het ingehakte nummer 836).

14

Dinkelstenen

Dinkelstenen

Bij de zgn. 'Landesgartenschau' in 2003 is een groep van dertien beelden langs de rivier de Dinkel geplaatst. Het LAGA-pad langs de Dinkel is ook naar deze Landesgartenschau genoemd.

853

Afranseling jongeren

Deze oude grenssteen, staande aan het begin van het Tiekenveen, is geplaatst in 1773 als vervanger van een houten paal uit 1696. Hij kreeg toen het nummer 80. Bij het plaatsen van nieuwe grensstenen werd de plaatselijke jeugd er vaak bijgehaald.

Men legde dan een argeloze jongen over de steen die dan een flink pak slaag kreeg en enige keren tegen de steen aangeduwd werd. Hierna ontving de knaap als compensatie een handvol noten of wat snoep.

Door deze unfair behandeling wisten deze jongeren zich nog op hoge leeftijd dit gebeuren te herinneren en daardoor precies op welke plek de betreffende steen hoorde te staan. Dat was uiteraard de bedoeling van deze traditie.

854

Stukje Nederland wordt Duits

Ter hoogte van grenspaal 854 lag in een scherpe bocht van grensrivier de Dinkel een stuk grond dat bij Nederland hoorde. Na het rechttrekken van de Dinkel hoort het gebied nu bij Duitsland. Het is ingericht als een ontmoetingsplek voor jongeren van beide landen.

857

Grenshandel

Vaak treft men bij grensovergangen winkels en cafés aan. Vroeger werd er rondom de grens veel gehandeld – overigens lang niet altijd legaal!

Aan de overkant van de Hoofdstraat staat 857 A en aan het fietspad langs de grens (Tieker Damm) staan 857 B en 857 C.

18

Dubbele weg

Dubbele weg

Een smokkelroute. Twee parallel lopende wegen: de ene in Nederland, de andere in Duitsland, gescheiden door een bescheiden sloot. Voor smokkelen dus ideaal!

19

858 A

Invalsweg

Dichtbij de kruising Invalsweg-Wepeloweg liggen de restanten van een eenvoudige veldlegerplaats. Alleen de wal tussen manschappen en paardenstalling is nog te zien. Vandaar de naam Invalsweg,

20

860 B

Adelaarspaal

Grensmarkering van na WO II. Naast deze grenssteen stond een zgn. Adelaarspaal. Deze buispaal droeg een geel bord met een zwarte adelaar die na 1945 de grensovergangen markeerden.

Replica Drilandsteen

Replica Drilandsteen

De Drilandsteen is de bekendste en mooiste grenssteen langs de Duits-Nederlandse grens. Geplaatst op 1 augustus 1659. In die tijd was dit het punt waar de bisdommen van Utrecht, Münster en het graafschap Bentheim samenkwamen. Hier staat een replica op een plaats waar hij goed te bestuderen is.

Drie landen, drie kanten

De steen is driekantig en op elke zijde is een wapen te zien. Aan de Nederlandse kant staat het wapen van de provincie Overijssel: een naar links gerichte rechtopstaande gekroonde leeuw. Daaroverheen een slingerende band die de rivier de IJssel voorstelt.

Aan de Bentheimer kant staat het wapen van het graafschap Bentheim: 17 hele en 2 halve penningen. De derde zijde toont het wapen van de vorst-bisschop van Münster, Christoph Bernard van Galen. Het wapen stamt van het burggraafschap Stromberg, de titel die van Galen sinds 1652 droeg.

Een korte tijd scheidde de paal inderdaad drie landen van elkaar: Nederland, Duitsland en Engeland (volgens het Huis Hanover). Tegenwoordig markeert de steen de plek waar Nederland grenst aan de Duitse bondsstaten Nedersaksen en Noordrijn-Westfalen.

Drie nummers

Opmerkelijk is dat deze steen drie nummers heeft. Het is de laatste van de serie die in het zuiden, bij Schengen, begint: 862. Maar het is ook de eerste van de volgende serie, die naar het noorden loopt, tot aan de Dollard. Vandaar nr. 1.

Helaas heeft men bij deze replica het oude nummer 87 abusievelijk uitgehakt als 81.

Hotel-restaurant Driland

https://www.facebook.com/pg/Gasthof-Driland-110540612367359/about/?ref=page_internal

<http://www.driland.de/>

Drilandsteen

Drilandsteen

Via het recreatieterrein bij het zonnepark bereikt u de Drilandsteen, net voor de vangrail aan de Gronauer Strasse.

De bij de replica beschreven kenmerken zijn op deze steen minder goed te zien. Ten eerste vanwege de vangrail, maar ook door erosie.

